

Оригинални научни рад
Примљен: 1. фебруара 2024.
Прихваћен: 18. фебруара 2024.
УДК 811.163.41`367.2
811.163.41`42
10.46630/phm.16.2024.35

Тамара Н. Јаневска¹

Универзитет у Крагујевцу
Филолошко-уметнички факултет²
Центар за научноистраживачки рад
<https://orcid.org/0009-0009-5389-0231>

Марија Н. Јаневска

Универзитет у Крагујевцу
Филолошко-уметнички факултет
Центар за научноистраживачки рад
<https://orcid.org/0009-0009-9713-7380>

ОДНОС РЕЧЕНИЧНОГ АКЦЕНТА И ПОЈМОВНЕ МЕТАФОРЕ

На основу анализе спонтаног говора, у раду се указује на однос појмовне метафоре и реченичног акцента код женских изворних говорника српског језика. Језичку грађу чини транскрибован текст звучних записа (24 минута и 25 секунди, 3283 речи) који представљају говор монолошког типа. Анализа подразумева: а) издвајање потенцијално метафоричких језичких израза забележених у говору испитаника, и б) испитивање начина на који се акценат реченице може довести у везу са појмовном метафором. Основни циљ јесте установити да ли долази до истицања метафоре у први план, што поједини аутори доводе у везу са активирањем метафоре у мишљењу. Након одређивања интонационих јединица и смисаоница унутар њих, анализа је показала да се свега 37,40% израза може сматрати наглашеним метафоричким језичким изразима услед повишеног тона и интензитета.

Кључне речи: појмовна метафора, истицање метафоре у први план, реченични акценат, интонациона јединица, спонтани говор, српски језик

Увод

Сагледавањем богате литературе посвећене метафори, запажа се велики број приступа који на специфичан начин испитују њене различите аспекте (v. KOVAČEVIĆ 2015: 24). Међу истраживачима који метафору посматрају као надјезичку³ појаву, уочава се благи пораст у броју радова у којима се истиче значај и важност фонологије при анализи односа језика и мишљења. Допринос који фонологија може пружити когнитивнолингвистичким студијама, и обротно, до сада је

¹ tamara.janevska@filum.kg.ac.rs

² Истраживање спроведено у раду финансирано је Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије (Уговор о реализацији и финансирању научноистраживачког рада НИО у 2024. години број 451-03-66/2024-03/200198).

³ Метафора се не мора реализовати искључиво на нивоу језика, то јест у виду језичких израза, већ може бити исказана и кроз друге модалитете (нпр. звук, музику или гест).

разматран у свега неколико публикација (v. NEJTAN 1986; LANAKER 1987; HAUS 1989; TEJLOR 2002; 2006; 2012; 2017; HLEBEC 2008; NEJTAN 2008; 2015; MOMPEAN 2014; PRIETO 2015; KELI, BEJLI, HIRATA 2017). На основу прегледа часописа из области когнитивне лингвистике, Тејлор (2017: 1) запажа да је, при испитивању појмовне структуре, фокус истраживача превасходно на лексичком и морфосинтаксичком плану, те сматра да фонолошким репрезентацијама (енгл. *phonological representations*) треба приступити на подједнако систематичан начин. На важност фонолошког пола језика указао је и Ланакер (LANAKER 2007, наведено у RASULIĆ, KLIKOVAC 2014) истакавши да „когнитивна граматика обухвата фонологију у истој мери као и било који други аспект језичке структуре“. Преглед постојеће литературе у којој се дате две дисциплине прожимају Момпеан (2014: 253–254) дели у две целине. Прву посвећује радовима у којима се разматра однос фонологије и когнитивних процеса попут *категоризације* (енгл. *categorization*), *ојажња* (енгл. *perception*) и *композиционалности* (енгл. *conceptual combination/conceptual composition*), док у оквиру друге издваја оне радове у којима се истиче значај утеловљеног искуства (енгл. *embodiment*). Предњачи, дакле, *когнитивни приступи фонологији* (енгл. *Cognitive Approach to Phonology*) (v. KEJ 1989; BAJBI 1994; NEJTAN 2008; NESET 2008; VALIMA-BLUM 2009), чија се примена данас изучава у оквиру *когнитивне фонологије* (енгл. *Cognitive Phonology*) (v. VAN DE HULST 2003; KRISTIJANSEN 2006).

Не само да се когнитивни приступ изучавању језика показао као плоносан, будући да се појмови попут схема, прототипа или категорија основног нивоа подједнако могу применити у области фонологије, већ и фонологија може расветлити нека од кључних питања когнитивне семантике (TEJLOR 2017: 2). Нас овом приликом занимају параметри на основу којих се подробније може испитати однос појмовне метафоре и специфичних модулатива у говору услед којих се постиже разлика у изражавању, те је фокус на комуникативној функцији појмовне метафоре. С тим у вези, као нарочито значајне параметре Тејлор (2017: 6–7) издваја интонацију, наглашавање појединих реченичних делова и ред речи. Интонација, између осталог, игра важну улогу приликом исказивања става и контраста између домена, те знатно утиче на интерпретацију исказа (*ibid.*), док су ред речи и начини на које се поједини реченични делови могу истаћи (рецимо, на основу акцента (енгл. *accent*) у енглеском језику) подређени конвенцијама које су својствене одређеном језику. Хлебец (2008) показује како се анализом интонације може утврдити емотивно стање испитаника, при чему се емоције које се повезују са високим температурама одликују узлазном интонацијом, док силазни тон карактерише емоције које се повезују са ниским температурама⁴. У њиховој основи су појмовне метафоре позитивне емоције су као високе температуре и негативне емоције су као ниске температуре (HLEBEC 2008: 292). Познато је да се говор, услед различитог емотивног стања или темперамента говорника, као и жеље да се избегне монотоност приликом изражавања, редовно модулира, односно, да се параметри попут висине тона, трајања, интензитета и темпа говора нијансирају како би се испољило одређено осећање (MILETIĆ 1952: 70). Додуше, измене поменутих параметара нису само показатељ емотивног стања лица које говори, већ се на основу њих може одредити и тип поруке (да ли је реч о питању, изјави, узвику, чуђењу итд.) (SUBOTIĆ, SREDOJEVIĆ i dr. 2012: 112). Оне додатно функционишу

4 За детаљнији опис појмовних пресликавања између домена емоција и температуре в. Грејди (1997) и Кевечеш (1986; 2000).

као сигнал граматичке структуре у говорној комуникацији, одн. врше идентичну функцију као и интерпункција у писменој форми (*ibid.*). Општа тенденција јесте да силазни тон обележава завршетак мисли, док узлазни тон (углавном на последњој речи пред паузом) указује на незавршеност реченице, или указује на то да она има упитни карактер (MILETIĆ 1952: 89–91; ЈОКАНОВИЋ-МИНАЈЛОВ 2012: 121). У случају упитне реченице узлазни тон кулминира на самом крају или је врхунац, као и код узвичних реченица, на речи која је најзначајнија за разумевање поруке⁵ (SUBOTIĆ, SREDOJEVIĆ i dr. 2012: 113). О профилисању ствари или односа путем узлазног и силазног тона већ је било речи у Лејкоф и Џонсон (2003: 137–138) где је установљено, рецимо, да се *узлазни ѿон* (енгл. *rising intonation*) код питања повезује са метафором непознато је горе (енгл. UNKNOWN IS UP), а *силазни* (енгл. *falling intonation*) са метафором познато је доле (енгл. KNOWN IS DOWN). То наизглед потврђује хипотезу (STEN i dr. 2010: 86) да параметар као што је интонација доводи до повећања броја забележених метафора у усменој форми.

Када говоримо о појмовној метафори, анализа усмених текстова (v. ТОŠOVIĆ 1988) сматра се нешто захтевнијом од анализе писаних текстова, понајвише због тога што се говор, као медијум језичког израза (KLIKOVAC 2002/2003: 273, према BUGARSKI 1995: 165–166), одликује недовршеним исказима и паузама, што битно утиче на процену метафоричности лексема. Међутим, честа пракса чак и приликом испитивања говора јесте да се језичка грађа из прикупљених звучних записа транскрибује зарад даље језичке анализе или се користе говорни текстови из електронских корпуса (STEN i dr. 2010: 62). Говор се у том случају типично раставља на јединице у складу са преузимањем реда говорења (енгл. *turn*). Иако таква грађа представља пример аутентичне језичке употребе, у њој често изостају подаци о прозодијским параметрима, или је укључен веома мали број прозодијских елемената. Бележе се углавном екстралингвистички сигнали (нпр. звук који производимо када кашљемо), исправке, паузе, прекиди у говору, и сл. Када је анализа усмерена на испитивање метафоре, Камерон (2008: 199) сматра да је боље одредити *инѿонациону јединицу* (енгл. *intonation unit*) као основну јединицу транскрипције. Под интонационом јединицом подразумева се говорна јединица којом се исказује одређена идеја коју карактерише кохерентна *инѿонациона конѿура*⁶ (енгл. *intonation contour*) (ЏЕЈФ 1996: 59–60). Она „представља лингвистички еквивалент количине информација на коју говорник може да се фокусира у тренутку“ јер не превазилази обим радне меморије слушаоца, будући да не садржи више од четири до пет речи⁷ (VULEVIĆ 2011: 107). Уз то, Мелер и Тер (2010: 85, 87, 89, 96) сматрају да код говорника и саговорника долази до активирања метафоре у мишљењу онда када се метафора истиче у први план (енгл. *foregrounding of metaphoric content*). Један од начина на који се (метафорички) језички израз може истаћи у говору је-

5 Милетић (1952: 94–95) истиче да узлазна интонација код упитних реченица може изостати уколико је смисао питања изражен неким другим средством (нпр. редом речи, упитном заменицом или речцом).

6 Превод преузет из Вулевић (2011: 107). У литератури (RASULIĆ, KLIKOVAC 2014: 222) се такође може наћи преводни еквивалент *инѿонацијска конѿура*.

7 Дати опсег важи за енглески језик, у случају других језика број речи унутар једне интонационе јединице може бити мањи (v. ЏЕЈФ 1996: 65).

сте управо путем интонационе јединице (v. ЏЕЈФ 1996: 29). Будући да појединачне речи унутар једне интонационе јединице могу бити наглашеније, Чејф (1996: 60) се у свом раду служи термином *акцентаи* (енгл. *accent*) не би ли означио оне јединице код којих се запажа девијација у односу на просечну висину тона (енгл. „pitch deviations from a mid or neutral baseline“). Мелер и Тег (2010) користе дати термин (тј. *акцентаи*) у истом значењу при навођењу средстава за наглашавање метафоричког садржаја, те дато средство називају *наглашеним метафоричким језичким изразом*⁸ (енгл. *accentuated verbal metaphoric expression*). У оквиру сваке мисаоне целине, одн. реченице, изузев лексичког акцента реализује се и реченични (РЕСО 1971: 84). За разлику од *лексичког акцента*, где се један слог у односу на преостале слоге у речи истиче својим трајањем, интензитетом и висином тона, и чија је основна функција разликовање речи истог гласовног склопа или дефинисање граница речи у говору (РЕЏИКАН 2007: 75; СУВОТИЋ, СРЕДОЈЕВИЋ i др. 2012: 97), *реченичним*⁹ или *синтактичким* *акцентом* се речи нијансирају у зависности од њиховог значаја у реченици (МИЛЕТИЋ 1952: 72; ЈОКАНОВИЋ-МИНАЈЛОВ 2012: 54). Према томе, услед њихове веће важности за општи говорни садржај поједине речи бивају истакнуте, тј. јаче наглашене у односу на остале реченичне делове (МИЛЕТИЋ 1952: 76). Такве речи називају се *мисаоницама* и најчешће су то именице или глаголи, мада то могу бити и остале речи (изузетак су клитике) (ibid. 77–78). Акцентско истицање појединих речи врши се како би се пажња говорника везала за елементе који су информативно најважнији (ЈОКАНОВИЋ-МИНАЈЛОВ 2012: 132). То се постиже преласком у други тонски регистар, паузама, променом темпа говора или променом интензитета (ibid.). Конкретно, истакнутост субјективно значајних речи огледа се у вишем тону (МИЛЕТИЋ 1952: 85–89), а такве речи су редовно и повишеног интензитета (СРЕДОЈЕВИЋ 2017: 179). Разлике су такође приметне у погледу темпа говора, па се тако мање битне информације саопштавају бржим темпом, а важније спорим¹⁰ (МИЛЕТИЋ 1952: 70; ЈОКАНОВИЋ-МИНАЈЛОВ 2012: 153).

Како се говорников став може подједнако разумети на основу одабира речи и интонације (НЛЕВЕС 2008: 276; СТЕН i др. 2010: 64, 86), у раду најпре настојимо да издвојимо језичке изразе, односно реализације метафоре у говору изворних говорника српског језика, а потом и да утврдимо начин на који се реченични акценат може довести у везу са појмовном метафором, чиме би се истакла специфичност и значај овог, готово занемареног прозодијског параметра у когнитивистичким студијама. На основу горенаведене литературе (MELER, TEG 2010), очекујемо да ће код наших говорника доћи до наглашавања метафоричког садржаја. У наредном сегменту образлажемо начин на који се анализа спроводи.

8 Наш превод.

9 Акцента реченице назива се још и *реченичном интонацијом* (РЕСО 1971: 87).

10 Тако се у примеру који Тејлор (2017: 6) наводи као илустрацију: „He said termites had destroyed my house.“ (пример преузет из LANAKER 2015: 211) било која реч може нагласити, с тим да је клауза *termites had destroyed my house* информативно значајнија. Делом *He said* указује се на извор информације, па се, у складу са тим, он одликује нижим тоном и амплитудом, изговара се брже и са мање пажње.

Методологија

Подаци о учесталости метафоре у говору понајвише се тичу разговорног функционалног стила, будући да се „разговорни стил примарно остварује у усменој форми“ (KLIKOVAC 2002/2003: 273–274), па се тако доста пажње посвећује броју и врсти учесника и њиховом међусобном односу. На основу таквих студија (нпр. STEN i dr. 2010, поглавље 4) знамо да највећи број лексичких јединица у овом стилу припада неметафоричким речима. Као разлог издваја се чињеница да се на већи проценат појмова о којима се говори може указати непосредно јер се теме тичу свакодневних активности. Међутим, Стен и сарадници (2010: 63) такође напомињу да у случају интимнијег односа међу саговорницима или тема које они доживљавају емотивније број метафорички употребљених речи може бити већи. Према томе, наша друга претпоставка била је да густина метафоричког садржаја у анализираном узорку неће бити значајна, као и да ће, у случају метафоричких израза, доминантне бити конвенционализоване метафоре.

Битна разлика између нашег истраживања и радова на које се овом приликом позивамо јесте у типу активности у којој су испитаници учествовали. Звучни записи који се користе у истраживању укључују десет¹¹ женских испитаника (просечне старосне доби 20,2 године, SD = 1,48), студентка англистике на Филолошко-уметничком факултету, Универзитета у Крагујевцу, од којих се тражило да одговоре на следећа питања: 1. Да ли се слажете са тврдњом да су серије данас популарније од филмова? и 2. Која друштвена мрежа је данас најпопуларнија и због чега? Шта мислите о занимањима као што су јутјубер или тиктокер? Стога наш узорак не садржи транскрипте разговора између два или више говорника, већ спонтани говор монолошког типа, па тако изостају одлике попут преклапања у говору или међуоднос говорниковог и саговорниковог начина појмовног *уоквиривања* одређеног проблема (енгл. *framing*). То нам је, са друге стране, омогућило да засебно сагледамо говор наших испитаника у складу са одабраним темама. Приликом одабира питања за дискусију, водили смо рачуна о томе да задате теме буду блиске нашим испитаницима, односно, одабрали смо питања за која смо сматрали да ће их навести на дужи наратив. Имајући у виду разлике у висини гласа код говорника мушког и женског пола, било је неопходно контролисати пол говорника. Како је учешће у истраживању било добровољно, и како број мушких говорника није задовољио минимални број испитаника, неопходан за експериментално истраживање (в. фусноту 11), у обзир су узети само аудио записи говорника женског пола. Целокупну језичку грађу чини транскрибован текст звучних записа (укупно трајање износи 24 минута и 25 секунди) од 3283 речи, то јест 2938 лексичких јединица. Издвајање потенцијално метафоричких израза вршено је према процедури MIPVU (STEN i dr. 2010), са посебним освртом на проблематичне делове, односно паузе и недовршене исказе. Као пример може нам послужити лексема *илуи* из наше грађе: „ ... мало је *илуи* —мало је ... да то мало на—ээ ... на пример, ове старије генерације гледају мало на то ... искривљено.“ Потенцијално метафоричко значење дате јединице, које

11 Број испитаника у експериментално-фонетским анализама је углавном 10, мада тај број зависи од конкретних циљева истраживања (већи је нпр. у анализама аутоматског препознавања говора). Ладефогед (2003: 14), на пример, наводи да је упутно прикупити барем шест испитаника по полу.

може бити пример персонификације, не може се са сигурношћу утврдити будући да је исказ непотпун, одн. не може се одредити њено контекстуално значење. Процедура налаже да се такви искази означе кодом DFMA (од енгл. *discard for metaphor analysis*) и искључе из анализе. Утврђивање метафоричности вршено је тако што су за сваку од лексема контрастирана значења у датом контексту и њихова основна значења која су преузета су из *Речника српскога језика* (2011).

Транскрибовани говор је затим рашчлањен на интонационе јединице, односно на сегменте омеђене паузама (ЋЕЈФ 1996: 57). Додуше, како се паузе могу јавити и унутар интонационих јединица, додатни параметри који се узимају у обзир приликом сегментације јесу присуство тзв. *шкрипеће* гласа (енгл. *creaky voice*), продужени вокал финалне речи, уједно и промена у висини тона, па тако крај интонационе јединице редовно одликује нижи тон (*ibid.* 60). У програму за акустичку анализу говора *Praat*, верзија 6.2.13 (BURZMA, VININK 2022), у оквиру сваке интонационе јединице идентификована је смисаоница која је по правилу најјаче наглашена (MILETIĆ 1952: 80), то јест, која се одликује вишим тоном и интензитетом. Висина тона зависи од брзине којом вибрирају гласне жице (KRATENDEN 1997: 3; LADEFOGED 2003: 75). Њен акустички корелат јесте фреквенција основног тона, а просечна вредност F_0 за женски глас износи 220 Hz (KLARK, JELOP 1995: 240). Интензитет је прозодијско обележје које се перципира као гласноћа, а које се односи на количину енергије која је присутна у неком гласу или гласовном низу и која се изражава у децибелима [dB] (KRATENDEN 1997: 3). Паузама се у говору одвајају реченични конституенти због чега се оне називају *логичким* или *синтаксичким* паузама (SUBOTIĆ, SREDOJEVIĆ i dr. 2012: 114). Осим логичких пауза, од чијег распореда зависи смисао реченице (PECO 1971: 85), у говорној комуникацији честе су и тзв. *хезитационе* паузе, које се јављају услед несигурности, оклевања или збуњености говорника (SUBOTIĆ, SREDOJEVIĆ i dr. 2012: 115). Како су паузе од велике важности за сегментацију и значење исказа, у раду смо сагледали њихов број и трајање. У складу са препорукама у релевантној литератури, осим неиспуњених пауза (потпуни прекид говора), у обзир смо узимали и паузе испуњене неким гласом (најчешће /ə/, /əm/ или /m/) (KRATENDEN 1997: 30; JOKANOVIĆ-MIHAILOV 2012: 147). Иако не постоји сагласност међу лингвистима када је реч о томе колико прекид артикулације мора трајати да би се сматрао паузом, углавном се као праг узима трајање од 100 ms (KIRCHUBEL 2013: 136). Идентификација пауза била је посебно важна, не само ради рашчлањивања говора на интонационе јединице, већ и због тога што оне директно утичу на темпо говора. Наиме, брзина говора рачуна се као број изговорених слогова у секунди, укључујући интервале пауза (KRATENDEN 1997: 173–174; JACEVIĆ i dr. 2009: 234; PLAG, SMIT 2018: 279). Неопходни статистички прорачуни одрађени су у софтверу *R* (верзија 4.2.1). Након спровођења обе анализе, налази су упоређени како би се утврдило који метафорички језички изрази су били наглашени. У наставку рада следи приказ резултата истраживања.

Резултати

У целокупном материјалу од 2938 лексичких јединица, идентификоване су свега 123 јединице које су потенцијално метафоричке. Другим речима, проценат метафорички употребљених речи (означене курзивом) износи 4,19%, што значи да је у просеку свака 24. реч метафоричка. Како је у највећем броју случајева било могуће наћи контекстуално и основно значење у речнику, забележене појмовне метафоре припадале су превасходно типу конвенционализованих метафора. Њих можемо груписати у оне које се односе на:

- 1) став говорника – СТАНОВИШТЕ ЈЕ ПРАВАЦ („чисто привлачење пажње, са неке *сйране*“; „онда можемо сагледати свачију *сйрану* приче“), СМАТРАТИ ЈЕ УПРАВЉАТИ ПОГЛЕД У НЕКОМ ПРАВЦУ („старије генерације *иледају* на то мало искривљено“), ПРЕДСТАВА О НЕКОМЕ/НЕЧЕМУ ЈЕ СЛИКА („наравно да то мења *слику*“);
- 2) когницију уопште – ГЛАВНА МИСАО ЈЕ САДРЖИНА („ако погледамо сам *сагржај*, онда су серије боље“), СХВАТИТИ ЈЕ ВИДЕТИ („не морамо чекати крај серије да би *видели* поуку“; „онда можемо *саиледајти* свачију страну приче“), МЕНТАЛНА СНАГА ЈЕ ФИЗИЧКА СНАГА („људи данас имају много *сладију* концентрацију“), ОНЕСПОСОБЉАВАТИ ЗА ЗДРАВУ РАСУЂИВАЊЕ ЈЕ ЧИНТИТИ ТУПИМ < МОЗАК ЈЕ ОШТАР ПРЕДМЕТ („баш због неких људи који *иуије* деци мозак“), НАУЧИТИ ЈЕ УПИТИ < САДРЖАЈ ЈЕ ТЕЧНОСТ („то деца гледају прекомерно, и то стварно [...] *уиујају*“), БИТИ ТАЧАН ЈЕ БИТИ ИСПРАВАН < РАЗУМ ЈЕ МАШИНА („то је неки мој став. Сматрам да је *исйраван*“), БИТИ УПОЗНАТ СА РАЗВИТКОМ СИТУАЦИЈЕ ЈЕ КРЕТАТИ СЕ СА ТОКОМ ВОДЕ („да би били у *иоку* са ликовима“), ПРИВУЋИ ПАЖЊУ ЈЕ ПРИБЛИЖИТИ ЕНТИТЕТ („мислим да је то ... чисто *йривлачење* пажње“);
- 3) стање – СТАЊЕ ЈЕ САДРЖАТЕЉ („не држи нас у неизвесности као серија“), БИТИ ПОД НЕЧИЈИМ УТИЦАЈЕМ ЈЕ НАЛАЗИТИ СЕ ИСПОД НЕКОГА („деци која су *иод* утицајем свих тих јутјубера“), БИТИ ПОД СТРЕСОМ ЈЕ НАЛАЗИТИ СЕ ИСПОД НЕКОГА/НЕЧЕГА < НЕГАТИВНА СТАЊА СУ ДОЛЕ („када смо напети, *иод* стресом“), СТАЊЕ ЈЕ ЖИВО БИЋЕ („серије данас служе да се [...] *убије* досада“), ПСИХИЧКО СТАЊЕ ЈЕ ФИЗИЧКО СТАЊЕ („мислим да се људима допада та *наиейоси* и неизвесност, шта ће се десити у следећој епизоди“);
- 4) време – ПРОВЕСТИ ВРЕМЕ ЈЕ ПОТРОШИТИ НОВАЦ/РЕСУРС < ВРЕМЕ ЈЕ НОВАЦ/РЕСУРС („мање времена се *уипроши* на гледање једног филма“; „гледамо да би *иоипрошили* своје време“), ВРЕМЕНСКА ЈЕДИНИЦА ЈЕ САДРЖАТЕЉ („прија им да у интервалима погледају по серију или две“, „у два или два и по сата“; „у што краћем року“, „да је гледамо *кроз* пар дана“), ВРЕМЕ СВРШЕТКА РАДЊЕ ЈЕ МЕСТО ЗАВРШЕТКА РАДЊЕ („у тих сат и по *до* два“), ТРАЈАТИ ДУЖЕ ЈЕ РАЗВЛАЧИТИ СЕ („када се снимим добар

филм, више паметних ствари се може срочити у тих сат и по до два, док се серија *развличии* и траје дуго“), ОНО ШТО ЋЕ НАСТАТИ КАСНИЈЕ ЈЕ ДАЉЕ < ВРЕМЕ ЈЕ РАЗДАЉИНА („за *даљу* радњу те приче“), ВРЕМЕ ЈЕ ЖИВО БИЋЕ („серије данас служе да се *убије* време“);

- 5) својство – БИТИ ЈЕДНОСТАВАН ЗА КОРИШЋЕЊЕ ЈЕ БИТИ МАЛЕ ТЕЖИНЕ < КОМПЛЕКСНОСТ ЈЕ ТЕЖИНА („TikTok је [...] *лак* за коришћење“; „посао није *џежак*“), РАЗЛИКА ЈЕ ВРСТА БОЈЕ („филмови су за *нијансу* популарнији од серија“), БИТИ ИСТОГ КВАЛИТЕТА ЈЕ БИТИ НА ИСТОМ НИВОУ (/ПОВРШИНИ) („Instagram и TikTok [...] су негде на сличном *нивоу*“), БИТИ ИСТОГ СТЕПЕНА СТРУЧНОСТИ ЈЕ БИТИ НА ИСТОМ НИВОУ(/ПОВРШИНИ) („мислим да су [јутјубери и тиктокери] на много нижем *ниву* од некога ко је завршио факултет“);
- 6) садржај серија/филмова/друштвених мрежа – РАДЊА СЕРИЈЕ ЈЕ ПРЕДМЕТ < ЕПИЗОДА ЈЕ САДРЖАТЕЉ („кад нешто *ставише* у десет епизода“, „даје времена да се ту [у епизоду] свашта *удацу*“), УТВРДИТИ РЕДОСЛЕД ДОГАЂАЈА У СЕРИЈИ ЈЕ РАСПОРЕДИТИ ПРЕДМЕТЕ („радња серије је боље *распоредена*“), ПРИЧА ЈЕ МАШИНА („*саставиши* једну причу“), ОДАБРАТИ ЈЕ ДОХВАТИТИ („*узмет* две епизоде узастопно“), НАЧИН НА КОЈИ СЕ НЕШТО ДЕШАВА ЈЕ ТОК ВОДЕ („знаћемо и даће *џок* радње“), ПРАТИТИ ВЕСТИ О НЕЧЕМУ ЈЕ ИЋИ ЗА НЕКИМ („*ирашим* страницу на Instagram-у“);
- 7) комуникацију – ФОРМУЛИСАТИ ОПШИРНИЈЕ ЈЕ РАЗВИТИ („пружају више простора да се *развије* прича), РАСПРИЧАТИ СЕ ЈЕ РАЗВЕЗАТИ ЗАВЕЖАЉ („*развезала* бих се још на тему YouTube“).

Уз то, честа је била и употреба конвенционализованих персонификација попут ДРУШТВЕНА МРЕЖА/СЕРИЈА/ФИЛМ ЈЕ ЧОВЕК које су биле резултат саме формулације питања, што је довело до учестале употребе придева *џојуларан*, *-рна*, чије се основно значење везује превасходно за људе. Међутим, било је и метафоричких израза исказаних другим врстама речи: „сваки филм то [пажњу] *захијева*“, „серије *гају* већу зараду“, ОДРЖАВАТИ СТАЊЕ ЈЕ ЗАДРЖАВАТИ СИЛОМ НА НЕКОМ МЕСТУ < ПСИХИЧКО СТАЊЕ ЈЕ ФИЗИЧКО СТАЊЕ („[серија] нам *држи* пажњу“; „филм нас не *држи* у неизвесности као серија“) и УКЉУЧИТИ НЕКОГА У НЕШТО ЈЕ УВЕСТИ НЕКОГА У ПРОСТОР („епизода *уводи* нове ликове и разна дешавања“). Такође су забележене персонификације типа ДРУШТВЕНА МРЕЖА/СЕРИЈА/ФИЛМ ЈЕ ЧОВЕК: „TikTok *џружа* људима могућност“, „YouTube има и лепих ствари да *џонуди*“, „[серија] *џера* публику да одгледају још једну епизоду“, „проблематику којом *се* [серије] *даве*“, „филмови [...] не *одузимају* много времена“. Контекстуално значење оваквих израза који се односе на неживе ентитете се не наводи у речнику, те они представљају примере иновативне персонификације. Од нарочитог значаја за тренутни рад јесу управо метафоре иновативног типа, јер у том случају значење израза који представља језичку манифестацију пресликавања између домена није устаљено и понекад може указивати на несвакидашња упари-

вања домена. У нашем случају, то су биле метафоре: МОГУЋНОСТ ЈЕ ПРОСТОР („пружају више *јросѿора* да се развије прича“), РАЗМОТРИТИ ЈЕ ПОГЛЕДАТИ („ако *јоїлегамо* сам садржај“), ПОСВЕТИТИ ВРЕМЕ ЈЕ ОДВОЈИТИ КОМАД ОД ЦЕЛИНЕ < САТ ЈЕ ДЕО ПРЕДМЕТА < ВРЕМЕ ЈЕ ПРЕДМЕТ („да *одвоји* два или три сата да одгледа“), ПРИСТУПИТИ САЈТУ ПУТЕМ ЛИНКА ЈЕ УЋИ У ПРОСТОР < САЈТ ЈЕ САДРЖАТЕЉ („кад *уђеише* на неки линк“), САГЛЕДАТИ ПРЕДНОСТИ ЈЕ ИЗВРШИТИ РАЧУНСКУ ОПЕРАЦИЈУ САБИРАЊА И САГЛЕДАТИ МАНЕ ЈЕ ИЗВРШИТИ РАЧУНСКУ ОПЕРАЦИЈУ ОДУЗИМАЊА < РАЗМИШЉАЊЕ ЈЕ РАЧУНСКА ОПЕРАЦИЈА („*сабери–одузми*, ти наставници, учитељи не могу ништа“), ДОВЕСТИ ДО НЕГАТИВНОГ ЕМОТИВНОГ СТАЊА ЈЕ НАБИТИ НЕШТО У НЕШТО ДРУГО („*надије* ми комплексе“) и НЕ ОБРАЋАТИ ПАЖЊУ НА СПОЉАШЊИ СВЕТ ЈЕ ИСКЉУЧИТИ МАШИНУ < СПОЉАШЊИ СВЕТ ЈЕ МАШИНА („залудети се том серијом и потпуно *искључиши* спољашњи свет“).

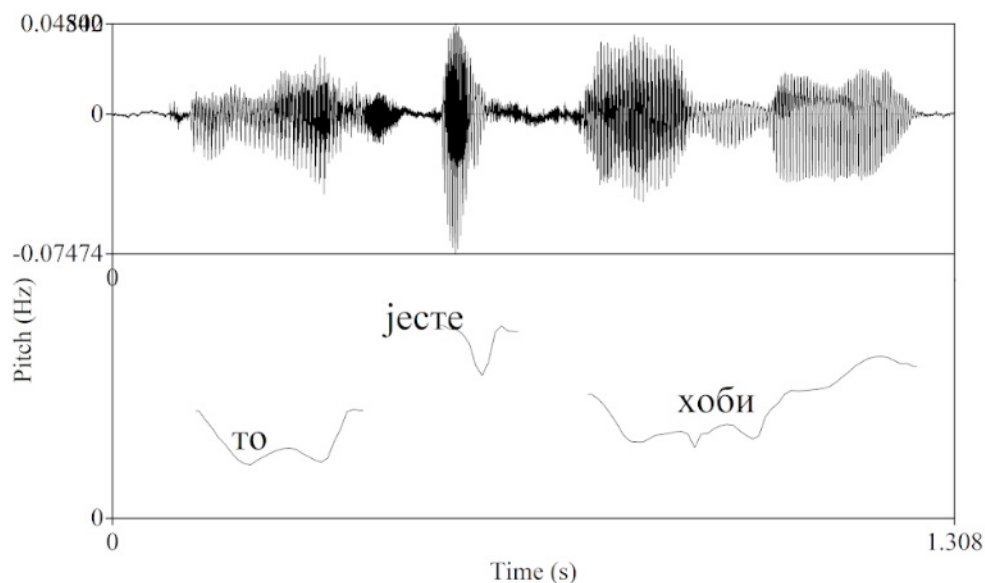
Акустичка анализа спроведена је на нивоу целокупног транскрипта звучних записа, након чега су издвојене оне смисаонице које су фигуративно употребљене. Резултати мерења релевантних параметара дати су у табели испод.

говорник	параметар											
	темпо говора (syll/s)	паузе		интензитет [dB]				основна фреквенција (F ₀) [Hz]				
		број (N)	\bar{X} трајање [ms]	\bar{X}	SD	вредност теста	p	распон	\bar{X}	SD	вредност теста	p
G1	4,69	29	421,5	см 67 ое 65	2,13 2,16	t=4,018	0,001	см 200–307 ое 148–289	250 225	28,32 23,65	t=4,3158	0,004
G2	4,89	44	517,8	см 68 ое 67	3,07 2,99	U=1864,5	0,001	см 155–211 ое 129–197	183 165	17,72 19,63	U=1357,5	0,001
G3	4,54	19	501,2	см 68 ое 67	2,12 2,33	t=3,3693	0,001	см 174–227 ое 148–220	201 186	15,64 19,69	U=446	0,001
G4	4,20	40	675,4	см 62 ое 60	2,46 3,36	U=827	0,006	см 196–273 ое 167–262	236 215	24,69 33,26	U=814,5	0,004
G5	3,98	18	399,3	см 71 ое 71	2,19 1,82	t=0,8141	0,418	см 178–271 ое 168–247	230 210	33,18 33,27	U=519,5	0,015
G6	4,52	209	520,6	см 59 ое 56	4,03 4,20	U=2108,5	0,004	см 188–275 ое 162–246	237 206	48,51 38,71	U=2210,5	0,009
G7	4,39	63	465,5	см 66 ое 66	2,45 2,40	U=4054	0,9303	см 183–242 ое 162–223	214 195	25,04 21,01	U=2278	0,001
G8	3,71	62	520,9	см 67 ое 66	2,25 3,50	U=1477	0,004	см 154–243 ое 122–225	197 173	22,05 28,89	U=1374,5	0,007
G9	5,05	36	522,1	см 63 ое 63	1,78 1,81	U=2045,5	0,331	см 169–237 ое 149–227	198 185	7,15 12,74	U=592,5	0,005
G10	4,20	40	504,3	см 72 ое 70	2,55 3,02	t=3,2788	0,001	см 219–300 ое 206–275	257 239	17,49 18,92	U=1107	0,001

Напомена. \bar{X} = просечна вредност; SD = стандардна девијација; t = вредност t-test-a; U = вредност Mann-Whitney U-test-a; p = ниво значајности (α вредност = 0,05); см = смисаоница; ое = остали елементи унутар интонационе јединице.

Претходно је речено да се информативно значајнији делови исказа саопштавају спорим темпом говора, за разлику од мање значајних делова који се артикулишу брже (MILETIĆ 1952: 70). Према томе, за потребе тренутне анализе, и конкретно за издвајање смисаоница у корпусу, у обзир је узет и дати параметар. У Табели 1, приложене су вредности које се односе на општу брзину говора наших испитаника, која се рачуна као број реализованих слогова у секунди, рачунајући интервале пауза. Међутим, важно је истаћи да темпо говора само делимично зависи од фреквентности пауза у говорном процесу. Наиме,

сагледавањем овде приложених вредности може се увидети да највећа брзина говора (код Г9) није нужно резултат мање фреквентних интервала пауза, будући да је било испитаника (нпр. Г5) код којих су паузе биле мање учестале а чији је говорни темпо био спорији. Дужи говор појединих информатора (Г6) захтевао је, наравно, чешћу сегментацију говорног ланца, односно већи број логичких пауза, што је довело до генерално чешћих прекида говора. Исто тако се може приметити да се код неких испитаника (Г3 и Г6) просечни темпо говора није битно разликовао без обзира на разлику у броју забележених пауза. То је првенствено због тога што мање учестале паузе дужег трајања могу имати исти ефекат попут краћих, знатно фреквентнијих пауза. Такође треба имати у виду то да у случају емфазе, и уопште планирања даљег излагања, редовно долази до продужавања гласова (*ibid.*) што додатно успорава говорни темпо. Таква тенденција примећена је и код наших информатора. То јест, тамо где спорији говорни темпо није био условљен чешћим или посебно дугим паузама, он је био последица продужавања гласова, посебно вокала (нпр. *и ондааа*). За саму анализу било је значајно обележити паузе у говору, будући да је, између осталог¹², на основу пауза вршена сегментација говора на интонационе јединице. Промене у брзини говора, тачније, успорени темпо говора у одређеном делу интонационе јединице указивао је на то да се у том делу налази смисаоница. Међутим, идентификовање смисаоница вршено је на основу опсервације вредности интензитета и тона (Слика 1).

Слика 1. Осцилограм (горњи део) и интонска линија интонационе јединице (доњи део) „то јесте хоби“ у изговору Г6

Резултати статистичке анализе, приказани у Табели 1, показују да код већине испитаника постоји статистички значајна разлика у интензитету. Друкчије речено, смисаонице су реализоване гласније у односу на остале реченичне делове у оквиру интонационе јединице, и те разлике биле су од статистичке значајности. Исто тако, поређене просечне вредности висине тона смисаоница и преосталих елемената унутар интонационе јединице, указале су на статистички значајне разлике,

¹² Крај интонационе јединице обележавало је и присуство шкрипећег гласа (енгл. *creaky voice*).

односно, потврдиле су да смисаонице одликује битно повишени тон. Значајно је овом приликом појаснити да је на просечне вредности основне фреквенције, уједно и на распон фреквенције основног тона смисаоница (см) и осталих елемената у оквиру интонационе јединице (ое) утицала појава *шкрипџећеї іласа* (енгл. *creaky voice*). Наиме, распон фреквенције основног тона за женски глас, који се наводи у релевантној литератури, износи 150–300 Hz, а просечна висина тона код женских говорника је најчешће 220 Hz (KLARK, JELOP 1995: 240). Код појединих говорника (Г2, Г8 и Г9), просечне вредности смисаоница биле су ниже од очекиваних просечних вредности, због тога што је код тих говорника извештан број смисаоница изговорен шкрипећим гласом, који доводи до пада у вредностима основне фреквенције (ibid. 239). То је најчешће био случај онда када су се смисаонице налазиле на крају интонационих јединица. Међутим, у тој позицији налазиле су се углавном речи које нису представљале информативно најзначајније елементе, те се просечне вредности фреквенције основног тона, које су мање од очекиваних (мање од 220 Hz), углавном односе на категорију коју чине остали елементи унутар интонационе јединице (ое). Након мерења акустичких параметара, приказаних у Табели 1, који се односе на целокупан материјал по испитанику, приступило се поређењу ових резултата са резултатима језичке анализе. Тачније, наредни циљ био је идентификовати фигуративно употребљене смисаонице.

Констатовано је да су се у 37,40% случајева смисаонице поклапале са метафоричким језичким изразима, с обзиром на то да је 46 израза било истакнуто (полурно у примерима¹³ испод), од укупно 123 издвојена израза на основу процедуре MIPVU (STEN i dr. 2010). Изненађујућ податак тиче се типа метафоре коме дати наглашени метафорички језички изрази припадају. Иако се очекивао релативно мали степен наглашености код конвенционализованих метафора, јер оне представљају махом устаљене изразе, њихов проценат износио је 37,75%¹⁴, што их чини готово подједнако учесталим као и наглашене метафоричке изразе иновативних метафора, за које је забележен проценат од 40,90%¹⁵. У групи конвенционализованих метафора, најчешће истакнуте биле су оне које се односе на когницију (примери 1–5), потом својство (примери 6–8), време (примери 9–13), садржај (примери 14–16) и комуникацију (примери 17–18):

1. Други разлог је што не морамо чекати крај серије да бисмо **видели** поуку.
2. Људи данас имају много **слабију** концентрацију због друштвених мрежа.
3. Ове старије генерације **іледају** мало на то искривљено.
4. Због неких људи који **іуїе** деци мозак.
5. То деца гледају прекомерно и то стварно **уїијају**.
6. [...] Instagram и TikTok. Ту су негде на истом **нивоу**.
7. Мислим да су на много нижем **нивоу** од некога ко је завршио факултет.
8. По мом мишљењу, **наїіойуларније** друштвене мреже су Instagram и TikTok.

13 Због ограничења обима рада, наводе се само поједини примери у виду илустрације.

14 Укупан број метафоричких језичких израза који представљају реализације конвенционализоване метафоре износио је 98, од тога је 37 израза било наглашено.

15 Укупан број метафоричких језичких израза који представљају реализације иновативне метафоре износио је 22, од тога је 9 израза било наглашено.

9. Мање времена се **ућроши** на гледање једног филма.
10. Филмови краће трају и не **одузимају** много времена.
11. Серије данас служе да се, под наводницима, **убије** време.
12. Продуценти и режисери немају толико ни инспирације више за **даљу** радњу те приче.
13. Док се серија **развлачи** и траје дуго.
14. Радња серије [је] боље **распоређена**.
15. [...] **саставиши** једну причу у нешто што траје два два и по сата [...].
16. То одлагање даје неког времена да се ту свашта **убаци**.
17. Онда су серије много боље, јер пружају више простора да се **развије** прича.
18. **Развезала** бих се још на тему YouTube и TikTok.

Наглашене иновативне метафоре укључивале су следеће примере:

19. И када **ућете** на неки линк [...].
20. А на крају, **сабери–одузми**, ти наставници, учитељи не могу ништа.
21. Шта родитељи одобре, деца то пошт– деца то **вину** у небеса.
22. Такође, серије много више разрађују ликове, радњу и проблематику којом се **даве**.

Како је у оваквим примерима дошло до истицања метафоричког садржаја, поставља се питање о активирању метафоре у мишљењу. Такви изрази би према тврдњи Мелера и Тега (2010) требало да представљају примере који се обрађују путем метафоре. Међутим, резултати појединих студија (v. ŠEN, BALABAN 1999, BAUDL, GENTNER 2005, наведено у KRENMAJR 2011: 22, 242) упућују на закључак да у случају конвенционализованих метафора заправо долази до обраде исказа путем категоризације. Са друге стране, *хотимичном метафором* (енгл. *deliberate metaphor*) се према Стеновом (2011: 85) мишљењу не морају подразумевати искључиво иновативне метафоре, јер се и конвенционализоване метафоре понекад могу сматрати примерима хотимичне метафоре. Стога Мелер и Тег (2010: 112) наводе значај укључења других видова наглашавања метафоричког садржаја (рецимо, путем гестова) како би се са већом сигурношћу могло тврдити да је истицање метафоре у први план намерно.

Закључак

Налик резултатима англистичких студија које испитују разговорни језик (STEN i dr. 2010: 195), говор наших испитаника одликовао је мали број метафоричких језичких израза, с обзиром на то да је однос метафорички и неметафорички употребљених речи у материјалу био 4,19% наспрам 95,81%. Највећи проценат идентификованих метафора припада конвенционализованом типу (98), што значи да су се говорници понајвише служили устаљеним изразима, док је број иновативних метафора био знатно мањи (22)¹⁶. Након одређивања интонационих јединица

¹⁶ Преостала три случаја представљају пример падежне метафоре („пружа људима могућност да покажу своје различите таленте“) и два примера персонификације са метонимијом („разне фирме

и смисаоница унутар њих, анализа је показала да се свега 37,40% метафоричких израза (конвенционализованих и иновативних) одликовало повишеним тоном и интензитетом, стога њих можемо сматрати наглашеним метафоричким језичким изразима. Резултати нашег истраживања сугеришу да не постоји неминовна веза између метафоричких израза и интонације, односно да се метафорички изрази не одликују нужно повишеном интонацијом. Како су ставови о активирању метафоре у мишљењу још увек подељени међу когнитивним лингвистима (v. BAUDL, GENTNER 2005), налазе је потребно допунити и резултатима емпиријских студија које укључују и друге модалитете. Будући да је овом приликом анализиран спонтани говор, није било могуће предвидети број фигуративно употребљених речи. Нефреквентност испитиваног феномена (тј. број метафора) може бити последица не само задате теме, него и индивидуалних разлика међу говорницима, јер се говор појединих испитаника може одликовати већим или мањим степеном метафоричности. Будућа истраживања могу испитати исту тематику на узорку са већим процентом метафоричности тиме што ће се фокусирати на теме које могу изазвати већи емотивни набој код говорника и на тај начин допринети овој мање заступљеној области когнитивне лингвистике. Занемаривање модалитета попут гестова, интонације и окружења (са)говорника Стен и сарадници (2010: 86) виде као један од главних разлога због чега је говорне текстове теже интерпретирати. Њихова анализа доприноси не само разумевању метафоричког садржаја, него и дискурса уопште.

Цитирана литература

- BAJBI, Džoun. "A view of phonology from a cognitive and functional perspective". *Cognitive Linguistics*, 5 (1994): 285–305.
- BOERZMA, Pol i Dejvid VININK. *Praat: Doing Phonetics by Computer* (version 6.2.13) [Computer Program], 2022. Dostupno na: <https://www.fon.hum.uva.nl/praat/>.
- BUGARSKI, Ranko. *Uvod u opštu lingvistiku*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, 1995.
- ČEJF, Valas. *Discourse, Consciousness, and Time*. Chicago: University of Chicago Press, 1996.
- GREJDI, Džozef. *Foundations of Meaning: Primary Metaphors and Primary Scenes*. Berkley: University of California, 1997.
- HAUS, Džil. "The Relevance of Intonation?". In Robyn Carston (ed.). *UCL Working Papers in Linguistics*, Volume 1. London: University College London. (1989): 3–17.
- HLEBEC, Boris. "General Attitudinal Meanings in RP Intonation". *Studia Anglica Posnaniensia*, 44 (2008): 275–296.
- JACEVIČ, Eva, Robert FOKS, Keitlin ONIL i Džozef SALMONS. „Articulation Rate Across Dialects, Age and Gender”. *Lang Var Change*, knj. 21, sv. 2 (2009): str. 233–256. [orig.] JACEWICZ, Eva, Robert A. FOX, Caitlin O’NEILL and Joseph SALMONS. "Articulation Rate Across Dialects, Age and Gender". *Lang Var Change*, vol. 21, issue 2 (2009): pp. 233–256. DOI: 10.1017/S0954394509990093.
- JOKANOVIĆ-MIHAJLOV, Jelica. *Prozodija i govorna kultura*. Beograd: Društvo za srpski jezik *желе да их инфлуенсери рекламирају“; „организација која налази ту неку децу која су под утицајем свих тих јутјубера“).*

- i književnost Srbije, 2012. [orig.] ЈОКАНОВИЋ-МИХАЈЛОВ, Јелица. *Прозодија и говорна култура*. Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије, 2012.
- KAMERON, Lin. "Metaphor and Talk". In Raymond W. Gibbs (ed.). *The Cambridge Handbook of Metaphor and Talk*. Cambridge: Cambridge University Press. (2008): 197–211.
- KEJ, Džonatan. *Phonology: A Cognitive View*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Inc., 1989.
- KELI, Spenser, Ejpril BEJLI i Jukari HIRATA. "Metaphoric Gestures Facilitate Perception of Intonation More than Length in Auditory Judgments of Non-Native Phonemic Contrasts". *Collabra: Psychology*, 3(1) (2017): 1–11.
- KEVEČEŠ, Zoltan. *Metaphors of Anger, Pride, and Love: A Lexical Approach to the Structure of Concepts*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 1986.
- KEVEČEŠ, Zoltan. *Metaphor and Emotion: Language, Culture, and Body in Human Feeling*. Cambridge: Cambridge University Press, 2000.
- KIRČHUBEL, Kristin. *The Acoustic and Temporal Characteristics of Deceptive Speech*. York: The University of York, 2013. [doktorska disertacija] [orig.] KIRCHHÜBEL, Christin. *The Acoustic and Temporal Characteristics of Deceptive Speech*. York: The University of York, 2013. [PhD thesis]. Dostupno na: <https://etheses.whiterose.ac.uk/4790/>.
- KLARK, Džon i Kolin JELOP. *An Introduction to Phonetics and Phonology*. Oxford UK & Cambridge USA: Blackwell, 21995. [orig.] CLARK, John and Colin Yallop. *An Introduction to Phonetics and Phonology*. Oxford UK & Cambridge USA: Blackwell, 21995.
- KLIKOVAC, Duška. "O klasifikaciji funkcionalnih stilova u našoj stručnoj literaturi". *Naš jezik*, knjiga XXXIV/3-4 (2002/2003): 272–275. [orig.] КЛИКОВАЦ, Душка. „О класификацији функционалних стилова у нашој стручној литератури“. *Наш језик*, књига XXXIV/3-4. (2002/2003): 272–275.
- KOVAČEVIĆ, Miloš. *Stilistika i gramatika stilskih figura*, 4. bitno dopunjeno izdanje. Beograd: Jasen, 2015. [orig.] КОВАЧЕВИЋ, Милош. *Стилистика и граматика стилских фигура*, 4. битно допуњено издање, Београд: Јасен, 2015.
- KRATENDEN, Alan. *Intonation*. Cambridge: Cambridge University Press, 21997. [orig.] CRUTTEN, Alan. *Intonation*. Cambridge: Cambridge University Press, 21997.
- KRENMAJR, Tina. *Metaphor in Newspapers*. The Netherlands: LOT, 2011.
- KRISTIANSSEN, Giten. "Towards a Usage-based Cognitive Phonology". *International Journal of English Studies*, Vol. 6 (2006): 107–140.
- LADEFOGED, Peter. *Phonetic Data Analysis: An Introduction to Fieldwork and Instrumental Techniques*. Malden, MA: Blackwell Publishing, 2003. [orig.] LADEFOGED, Peter. *Phonetic Data Analysis: An Introduction to Fieldwork and Instrumental Techniques*. Malden, MA: Blackwell Publishing, 2003.
- LANAKER, Ronald. *Foundations of Cognitive Grammar*, Vol 1. Stanford: Stanford University Press, 1987.
- LANAKER, Ronald. "Cognitive Grammar". In D. Geeraerts, H. Cuyckens (eds.). *The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics*. Oxford: Oxford University Press. (2007): 421–462.
- LANAKER, Ronald. *Cognitive Grammar: A Basic Introduction*. New York: Oxford University Press, 2008.
- LEJKOF, Džordž i Mark DŽONSON. *Metaphors We Live By*. Chicago: University of Chicago Press, [1980] 2003.

- MILETIĆ, Branko. *Osnovi fonetike srpskog jezika*. Beograd: Znanje, 1952. [orig.] МИЛЕТИЋ, Бранко. *Основи фонетике српског језика*. Београд: Знање, 1952.
- MOMPEAN, Hoze. "Cognitive linguistics and phonology". In J. Littlemore and J. R. Taylor (eds.). *The Bloomsbury Companion to Cognitive Linguistics*. London: Bloomsbury. (2014): 253–276.
- MULER, Kornelija i Suzen TEG. "The Dynamics of Metaphor: Foregrounding and Activating Metaphoricity in Conversational Interaction". *Cognitive Semiotics*, Issue 6 (2010): 85–120.
- NEJTAN, Džefri. "Phonemes as Mental Categories". *Berkley Linguistics Society*, 12 (1986): 212–223.
- NEJTAN, Džefri. *Phonology: A Cognitive Grammar Introduction*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 2008.
- NEJTAN, Džefri. "Phonology". In E. Dąbrowska and D. Divjak (eds.). *Handbook of Cognitive Linguistics*. Berlin: De Gruyter. (2015): 253–273.
- NESET, Tore. *Abstract Phonology in a Concrete Model: Cognitive Linguistics and the Morphology-Phonology Interface*. Berlin/New York: Mouton de Gruyter, 2008.
- PECO, Asim. *Osnovi akcentologije srpskohrvatskog jezika*. Beograd: Naučna knjiga, 1971.
- PEŠIKAN, Mitar. "Akcentat i druga pitanja pravilnog izgovora", u P. Ivić, I. Klajn, M. Pešikan, B. Brborić (ur.). *Srpski jezički priručnik*. Beograd: Beogradska knjiga, (42007): str. 65–91. [orig.] Пешикан, Митар. „Акценат и друга питања правилног изговора“, у П. Ивић, И. Клајн, М. Пешикан, Б. Брборић (ур.). *Српски језички приручник*. Београд: Београдска књига, (42007): str. 65–91.
- PLAG, Lindert i Reičl SMIT. „Segments, Syllables and Speech Tempo Perception”. *Speech Prosody*, 57 (2018): str. 279–283. [orig.] PLUG, Leendert, SMITH, Rachel H.. "Segments, Syllables and Speech Tempo Perception". *Speech Prosody*, 57 (2018): pp. 279–283. DOI: 10.21437/SpeechProsody.2018-57.
- R DEVELOPMENT CORE TEAM. R: A Language and Environment for Statistical Computing [computer program], version 4.2.1, Vienna, Austria: R Foundation for Statistical Computing, 2022. Dostupno na: <https://www.r-project.org/>.
- RSJ: *Rečnik srpskoga jezika*. Novi Sad: Matica srpska, 2011. [orig.] Речник српскога језика. Нови Сад: Матица српска, 2011.
- PRIETO, Pilar. "Intonational Meaning". *WIREs Cognitive Science*, Volume 6, Issue 4. (2015): 371–381.
- RASULIĆ, Katarina i Duška KLIKOVAC. *Jezik i saznanje: Hrestomatija iz kognitivne lingvistike*. Beograd: Filološki fakultet, 2014. [orig.] РАСУЛИЋ, Катарина, КЛИКОВАЦ, Душка. *Језик и сазнање: Хрестоматија из когнитивне лингвистике*. Београд: Филолошки факултет, 2014.
- SREDOJEVIĆ, Dejan. *Fonetsko-fonološki opis akcenta u standardnom srpskom jeziku: od specifič-kog ka opštem*. Novi Sad: Filozofski fakultet, 2017.
- STEN i dr. "Metaphor Identification in Conversation". STEEN, Geraed, DORST, Aletta, HERRMANN, Bernenike, KAAL, Anna, KRENNMAYR, Tina, PASMA, Trijntje. In M. Verpoor, W. Spooren (eds.). *A method for linguistic metaphor identification: From MIP to MIPVU*. Amsterdam: John Benjamins (2010): 61–86.
- SUBOTIĆ, Ljiljana, Dejan SREDOJEVIĆ i Isidora BJELAKOVIĆ. *Fonetika i fonologija: ortoepska i ortografska norma standardnog srpskog jezika*. Novi Sad: Filozofski fakultet, 2012.

- TEJLOR, Džon. *Cognitive grammar*. Oxford: Oxford University Press, 2002.
- TEJLOR, Džon. "Where do phonemes come from? A view from the bottom". *International Journal of English Studies*, 6 (2006): 19–54.
- TEJLOR, Džon. *The Mental Corpus: How language is represented in the mind*. Oxford: Oxford University Press, 2012.
- TEJLOR, Džon. "Phonology and Cognitive Linguistics". *Journal of Cognitive Linguistics*, Vol. 2 (2017): 1–24.
- VALIMA-BLUM, Rita. "The phoneme in cognitive phonology: episodic memories of both meaningful and meaningless units?". *CogniTextes*, Volume 2 (2009).
- VAN DE HULST, Hari. "Cognitive phonology". In J. Koster and H. van Riemsdijk (eds.). *Germania et alia: A linguistic Webschrift for Hans den Besten on the Occasion of His 55th Birthday*. Tilburg and Groningen: University of Groningen. (2003): 1–24.
- VULEVIĆ, Gordana. "Psihoanaliza, govor, jezik". *Theoria*, 54 (2) (2011): 105–115.

Tamara N. Janevska

Marija N. Janevska

THE INTERPLAY OF SENTENCE ACCENT AND CONCEPTUAL METAPHOR

Summary

The aim of the present paper is to point to some issues in cognitive linguistic theory where phonological research can make a contribution. Our spoken data includes a sample of 3283 words divided over ten recordings (24min 25s). By analyzing the intonational properties of speech produced by female native speakers of Serbian, we seek to understand the activation of metaphor in thought (see MÜLLER, TAG 2010). We first identify the potentially metaphorical expressions, and then determine which of these could be considered as accentuated verbal metaphoric expressions based on the prosodic stress. Although the analysis does seem to point to a particular degree of foregrounding of metaphorical content by means of intonation units, accentuated verbal metaphoric expressions constituted 37,40% of the linguistic expressions in our data.

Key words: conceptual metaphor, foregrounding of metaphoric content, sentence accent, intonation unit, spontaneous speech, Serbian